

висновок про її багаточисельні історичні модифікації, особливо коли загострюються та стають кризовими революційні етапи розвитку будь-якого суспільства, та викликає до неї природну теоретичну зацікавленість. Складність вивчення справедливості полягає у тому, що розуміння єдиної, а тим паче універсальної й абсолютної справедливості немає навіть у теорії.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2006. – Кн. 3 : Сходження до духовності. – 2006. – 272 с.
2. Бех І. Д. Справедливість-несправедливість у міжособистісних взаєминах / Бех І. Д. // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 1. – С. 6 – 14.
3. Гаряча С. А. Нові орієнтири початкової школи: навч.-метод. посіб. / Гаряча С. А., Добровольська Л. Н. – Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, 2012 – 194 с.

УДК 37.018.3 (477.87)

Черепаня М.Т.,
 доктор філософії з педагогічних наук,
 асистент кафедри педагогіки дошкільної,
 початкової освіти та освітнього менеджменту
 Мукачівський державний університет
 Бурденюк Я.І.,
 здобувач вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»
 ОС «магістр»
 Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО: СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Зміна вектору суспільного розвитку й перехід до ринково-демократичних відносин супроводжує низка суперечностей, результатом яких є зниження рівня матеріального забезпечення населення, різке збільшення захворюваності дітей, поширення соціального сирітства, безпритульності, зростання дитячої злочинності, що вимагає від державних органів управління освітою, педагогічної науки, нових, нестандартних підходів у розв'язанні проблем освіти, оздоровлення, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей, які потребують особливих умов для забезпечення їх розвитку [6, с. 69]. На різних етапах суспільного розвитку в Україні існували групи дітей і підлітків, які потребували державної допомоги і підтримки. У зв'язку з цим державою створювалися особливі заклади суспільного виховання дітей (дитячі притулки, дитячі будинки, дитячі колонії, комуни, загальноосвітні школи-інтернати, санаторні школи-інтернати, школи соціальної реабілітації, гімназії-інтернати, ліцеї-інтернати тощо) [4].

Тема соціального сирітства в різних аспектах висвітлена в роботах науковців: О.Терновець (соціальне сирітство як соціальна проблема і як предмет міждисциплінарного дослідження), І.Галатир, Л.Кальченко (причини виникнення соціального сирітства), О.Коваленко (соціальне сирітство як соціокультурний феномен) та ін.

У контексті нашого дослідження актуальним є поняття «сирітство». У будь-якому суспільстві й будь-якій державі на всіх історичних етапах його розвитку існували й існують діти, які залишаються без піклування батьків. Сирітство – це соціальне явище, що характеризується наявністю дітей, які залишилися без піклування батьків. Історія сирітства, динаміка кількості сиріт, форм піклування про них та ставлення до них – це дзеркало життя суспільства, його політики, економіки, моральності й духовності [1, с. 113]. Дитиною-сиротою є дитина, в якій померли або загинули і батько, і мати чи хтось із них [3, с. 9].

В науковому обігу дедалі частіше зустрічаємо вживання поняття «соціальне сирітство», яке означає «певний стан дитинства, який характеризується тим, що діти при живих батьках, незалежно від офіційно визнаного статусу сім'ї, живуть без необхідної опіки й виховання, без емоційної підтримки та участі з боку своєї родини» [5, с.67].

У «Національній стратегії профілактики соціального сирітства на період до 2020 року» (2012) визначено основні завдання для «створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, запобігання поширенню соціального сирітства» [2].

Найбільш поширеними причинами виникнення соціального сирітства є: позбавлення батьківських прав; відібрання дітей без позбавлення батьківських прав; визнання батьків судом недієздатними чи безвісно відсутніми; відбування батьками покарання в місцях позбавлення волі; знаходження батьків під вартою під час попереднього слідства у зв'язку зі скоєними злочинами; довготривала хвороба батьків або довгострокове відрядження; нещасні випадки, стихійні лиха, при яких загинули особи, у яких на вихованні були діти; при появленні хронічних алкоголіків, наркоманів, у яких є діти [6 с. 70].

Конвенція ООН «Про права дитини», визнаючи пріоритет інтересів дитини в суспільстві, наголошуючи на недопустимості її дискримінації за будь-якими ознаками чи мотивами та праві кожної дитини на сімейне виховання і батьківське піклування, водночас зазначає, що держава має забезпечувати відповідну турботу про дитину, якщо батьки цього не роблять. Тезу міждержавного документа підтверджено і Конституцією України. Тобто відповідальність за долю дитини, її розвиток і майбутнє бере на себе держава [3, с. 16]. В Україні функціонує державна система соціально-виховних інститутів, призначення яких – забезпечити оптимальні умови життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, залежно від віку та стану здоров'я дитини. Державні установи, що опікуються цими проблемами, підпорядковані Міністерству освіти і науки України, Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству праці та соціальної політики України.

В Україні система державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування, побудована таким чином, щоб дитині від народження до повноліття був наданий догляд у державних установах, завданням яких є утримання, виховання, надання дітям професійних навичок, підготовки їх до самостійного життя. Разом з тим, сучасна українська держава, ратифікуючи міжнародні документи (Конвенція ООН про права дитини (1989), Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006), Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994) та ін.), робить рішучі кроки в плані поширення суспільних форм виховання, які виступають альтернативою до перебування дітей у закладах інтернатного типу, серед яких прийомні сім'ї, будинки сімейного типу тощо.

Список використаних джерел

1. Кузьміна О.В. Теоретичні аспекти формування життєвої компетентності учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів: монографія. Слов'янськ: Підприємець Б.І. Маторін, 2011. 311 с.
2. Національна стратегія профілактики соціального сирітства на період до 2020 року / Затверджено Указом Президента України від 22 жовтня 2012 року № 609/2012 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/609/2012> Дата відвідання: 26.10.2020 Р.
3. Методичні рекомендації щодо удосконалення утримання та виховання дітей у дитячих інтернатних закладах на принципах, що базуються на Конвенції ООН про права дитини / Український ін-т соціальних досліджень; авт.-упоряд. Л. Волинець, О. Антонова-Турченко, І. Івановата ін.; голова ред. кол. В. Биковський. Київ: Студцентр, 1998. 192с
4. Покась В. П. Зміна філософської парадигми управління навчально-виховним процесом інтернатних закладів освіти України: дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 «Філософія освіти» / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2012. 364 с.
5. Терновець О. М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3.С. 61–68.
6. Черепаня М.Т. Заклади інтернатного типу в контексті освітнього законодавства України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*: збірник наукових праць. Мукачево, 2017. Випуск 2(6). С. 69-71.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>